

УДК 336.77

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН
УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ
ORGANIZATIONAL APPROACHES OF IMPROVEMENT OF MUTUAL
RELATIONS OF PARTICIPANTS OF PROCESS OF INVESTMENT
CREDITING**

**Михайленко О.В. , Національний Університет Харчових Технологій
Mykhailenko O.V., The National University of Food Technologies**

Анотація. В статті розглянуті основні проблеми інвестиційного кредитування, які виникають в процесі співробітництва підприємств та банків при розгляданні інвестиційних проектів та визначені напрями підвищення ефективності їх реалізації. Розроблений алгоритм проходження процедури проектного циклу на основі якого запропонований детальний порядок роботи з інвестиційними проектами.

Annotation. In the article there are the considered basic problems of the investment crediting, which arise up in the process of collaboration of enterprises and banks at consideration of investment projects and certain directions of increase of efficiency of their realization. The developed algorithm of passing of procedure of project cycle on the basis of which is the offered detailed order of work with investment projects.

Ключові слова: інвестиційне кредитування, інвестиційні проекти, підприємства, банки.

Keywords: investment crediting, investment projects, enterprises, banks.

I. Вступ. Незважаючи на те, що кредитування банками підприємств стало звичайною практикою, сам процес кредитування є досить складним. В результаті дослідження на основі експертних оцінок було визначено, що банки задовольняють лише приблизно 47% кредитних заявок. Основною проблемою цього процесу є недовіра банків до кредитування виробничої діяльності, яка викликана ризикованістю таких кредитів. Часто при кредитуванні інвестиційних проектів проблеми виникають через відсутність досвіду кредитування у підприємств, через поверхове уявлення про вимоги банку до своїх позичальників. Також, перешкодою при інвестиційному кредитуванні є відсутність єдиної методики щодо визначення інвестиційної кредитоспроможності підприємств, а ті методики, що застосовуються недостатньо обґрунтовані, надмірно орієнтовані на традиції і, як наслідок, здатні приводити до формування неадекватних економічних оцінок [1].

II. Постановка завдання. Таким чином, виникає необхідність вдосконалення взаємовідносин підприємства та банку при кредитуванні взагалі та при кредитуванні інвестиційних проектів з метою більш ефективного використання самих інвестиційних кредитів, мінімізації ризиків при інвестиційному кредитуванні як з боку банку, так і підприємства. При цьому доцільно виділити два основних фактори, що визначають кредитоспроможність підприємства-позичальника:

- умови кредитування;
- здатність самого підприємства генерувати чисті грошові потоки [2].

Ще одним фактором, який необхідно враховувати при інвестиційному кредитуванні, є зіставлення інтересів обох сторін цього процесу, що дасть змогу збільшити ефективність організації процесу інвестиційного кредитування.

III. Результати. В результаті дослідження сформований алгоритм проходження процедури проектного циклу, який відображає системний підхід до збору та аналізу проектної документації при інвестиційному кредитуванні підприємств харчової промисловості (рис.1).

Рис.1. Алгоритм процедури проектного циклу реального інвестиційного кредитування

На основі цих основних етапів нами розроблено детальний порядок роботи з інвестиційними проектами, який складається із шести блоків, що логічно поєднані між собою. Для збільшення ефективності реалізації інвестиційних проектів та для покращання співробітництва підприємств та

банків при їх розгляданні в процесі інвестиційного кредитування, пропонується проект роботи з інвестиційними проектами (табл. 1).

Таблиця 1.

**Проект роботи підприємства та банку при кредитуванні
інвестиційних проектів**

№п/п	Найменування блоку	Склад операцій
1	2	3
1.	Відпрацювання проекту і підготовка Заявки на надання кредиту для реалізації інвестиційного проекту	<ul style="list-style-type: none"> • оформлення повного пакету документів по проекту; • аналіз документів за складом, формальним ознакам та змістом; • проходження перевірки в Управлінні безпеки; • початок підготовки представлення проекту/заявки на надання кредиту; • уточнення фази, в якій знаходиться проект, і його стан; • аналіз фінансового стану підприємства; • початок аналізу комерційної схеми проекту; • визначення і попереднє узгодження учасників проекту, які здійснюють функції Позичальника, Оператора проекту; • отримання висновку Юридичного Управління (сторонніх експертів) про дозвільну документацію; • продовження аналізу комерційної схеми проекту: відпрацювання договорів і контрактів по інвестиційному проекту; • аналіз структури фінансування проекту; • аналіз ризиків проекту; • формування пакета забезпечення по проекту; • аналіз забезпечення; • отримання і аналіз інформації по основним учасникам проекту; • підготовка повних вихідних даних по проекту; • виконання першої версії повного фінансового аналізу; • визначення структури фінансування проекту; • проведення сторонніх експертиз; • зведення всієї інформації в Представлення проекту/Заявки на надання кредиту; • внесення змін в проект і його документацію з урахуванням зауважень і пропозицій кредитного або інвестиційного комітетів; • оформлення підприємством контрактних документів по проекту.

Продовження таблиці 1.

1	2	3
2.	Підготовка кредитної документації	<ul style="list-style-type: none"> • підготовка тексту кредитної заявки та іншої кредитної документації; • узгодження текстів і умов Кредитного договору та іншої кредитної документації між підприємством та банком; • оформлення візового примірника кредитного договору в Банку.
3.	Надання заявки на первинний розгляд	<ul style="list-style-type: none"> • надання і реєстрація заявки підприємством; • отримання опитувального листа підприємством і передача даних про проект в кредитний відділ банку; • обробка інформації, яка надійшла, банком; • розгляд заявки керівництвом кредитного відділу банку; • передача заявки начальнику відділу/кредитному працівнику підрозділу інвестиційного кредитування або відмова.
4.	Попередня оцінка проекту банком	<ul style="list-style-type: none"> • передача заявки у відпрацювання працівнику кредитного відділу; • видача формуляра підприємству; • заповнення формуляра підприємством і його аналіз банком; • проведення зустрічі між представниками підприємства та банку; • видача підприємству форм вихідних даних; • отримання банком заповнених форм вихідних даних і виконання попередньої оцінки проекту; • прийняття рішення відмову або прийняття проекту у відпрацювання; • видача підприємству переліку документів, які необхідні для відпрацювання/висновку Договору на організацію фінансування і проведення комплексної експертизи проекту.
5.	Прийняття рішення про відкриття кредитного рахунку, виконання попередніх умов і видача кредиту	<ul style="list-style-type: none"> • підписання документів між підприємством та банком на видачу/отримання кредиту; • оформлення відкриття кредитного рахунку; • оплата підприємством комісії за організацію кредиту; • контроль з обох сторін за виконанням попередніх умов; • облік виконання попередніх умов в Картці попередніх умов та її підписання після закінчення всіх попередніх умов; • оформлення документів для першого використання кредиту; • проведення операцій по отриманню кредиту.

1	2	3
6.	Кредитний моніторинг проекту	<ul style="list-style-type: none"> • контроль за цільовим використанням кредиту; • контроль за дотриманням графіка реалізації та використання проекту; • контроль за виконанням іншими учасниками проекту своїх обов'язків у відповідності зі структурою фінансування проекту; • формування розрахункового резерву на можливі витрати по розрахунку по кредиту; • контроль за своєчасністю погашення відсотків по кредиту; • контроль за фінансовим станом підприємства і ключових учасників проекту; • адекватне реагування на зміни зовнішніх умов реалізації проекту в появі внутрішніх проблем; • проведення повторного фінансового аналізу проекту; • реструктурування схеми фінансування в випадках необхідності; • доформування резерву на можливі витрати по кредитам; • зміни умов кредитного договору або підготовка його до пролонгації при необхідності; • підготовка додаткових угод до кредитної документації та їх підписання у разі необхідності; • контроль за погашенням заборгованості по кредиту; <ul style="list-style-type: none"> • прийняття заходів при виникненні загрози прострочення та невиконання зобов'язань по реалізації проекту; • закриття кредитної справи та передача її в архів після повного погашення заборгованості за кредитом.

Цей проект дозволяє визначити та врахувати інтереси обох сторін інвестиційного кредитування при роботі з інвестиційними проектами. Велика увага приділяється попередній оцінці інвестиційних проектів, при проведенні якої підприємству банком передається інформація про вимоги до них.

Для систематизації інформації, яка аналізується, у відповідності з інструктивними матеріалами банку, підприємство надає кредитну заявку, бізнес-план, баланси та Звіти про фінансові результати за останні 3 роки (за останній рік поквартально) з розшифровкою основних статей, установчі

документи (якщо підприємство не знаходиться на розрахунково-касовому обслуговуванні у відділенні банку) [3].

В ході підготовки попереднього висновку кредитному спеціалісту необхідно визначити :

- чи є інвестиційна пропозиція достатньо обґрунтованою (насамперед можливість погашення заборгованості по кредиту в визначені строки) та прийнятою в первісному вигляді;
- прийнятою після доробки або неприйнятою.

У співпраці представники підприємства та банку повинні розробити додаткові шляхи реалізації відхиленого проекту, а саме:

- звернутися до інституціональних інвесторів (державні структури, міжнародні фінансові організації, пенсійні фонди, страхові компанії);
- орендувати приміщення та обладнання замість покупки, зменшивши потребу в інвестиціях;
- заручитися урядовою підтримкою, наприклад, у вигляді додаткових інвестицій або гарантій.

При необхідності доопрацювання інвестиційної пропозиції кредитний спеціаліст банку може :

- докладно пояснити свої зауваження або заперечення представнику підприємства;
- розглянути, на скільки пропозиція може бути скорегована;
- проаналізувати, на скільки інша кредитна установа може бути зацікавлена вкласти свої кошти в даний проект [4].

Щодо корегування інвестиційної заявки, то ми пропонуємо включати в неї:

- пропозиції про зменшення потрібної суми фінансування:
 - а) за рахунок корегування розміру кредиту, перерозподілу структури інвестиційних коштів;
 - б) за рахунок поділення проекту на фази або стадії і надання згоди на фінансування першої фази;

- пропозиції про зміну частки власних та позикових коштів, задіяних у реалізації інвестиційного проекту;
- пропозиції про зміну строку кредитування;
- пропозиції про зміну умов кредитування (відсоткової ставки, комісій, пільгового періоду та ін.);
- пропозиції про посилення забезпечення кредиту тощо.

Для зниження банківських ризиків і ризиків підприємства нами пропонується при визначенні суми кредитування виходити з того, що сума кредиту не повинна перевищувати 70-80% обсягу інвестицій, але і недофінансування не допускається. Таким чином, ризик інвестиційного кредитування розподіляється між підприємством та банком шляхом фінансування інвестиційного проекту підприємством частково за рахунок власних коштів.

У випадку прийняття на кредитному комітеті негативного рішення, обґрунтоване відмовлення в письмовому вигляді готується кредитним інспектором і передається клієнту. Але і позитивне рішення ще не є остаточним. Кредитний інспектор повинен підготувати запит, який включає виписку з протоколу засідання кредитного комітету і розглянуте надання, в Управління кредитування банку про встановлення ліміту довгострокового кредитування даного клієнта і про затвердження прийнятих умов. На нашу думку, дана ланка в частині затвердження рішення кредитним комітетом банку є зайвою, так як на практиці характер відповіді банку заздалегідь відомий, а отримання відповіді займає як мінімум сім робочих днів.

На даний момент після отримання відповіді кредитний інспектор здійснює підготовку і написання кредитних договорів, що не є ефективним і часто призводить до технічних помилок, які допускаються під час складання кредитного договору і договору застави.

Після підписання всієї документації, проведення перевірки наявності заставного забезпечення (якщо підприємство є клієнтом відділення, то залучаються спеціалісти даного відділення), здійснення підприємством

реєстрації договорів застави (в разі необхідності) в Фонді державного майна України або в відповідному регіональному відділенні, сектор по супроводженню кредитів залучає страхову компанію для страхування предметів застави. Особливістю інвестиційного кредитування є те, що предметом застави може бути тільки реальне (матеріальне) майно підприємства (рухоме та нерухоме). Фінансові активи приймаються банком лише як додаткові.

В разі відкриття кредитної лінії сектор супроводження кредитів контролює своєчасність внесення платежу за відкриття кредитної лінії. Після цього направляється розпорядження бухгалтерії на відкриття позикового рахунку, в якому доводяться умови кредитування і порядок роботи позикового рахунку. Далі підприємство-клієнт надає платіжні доручення про перерахування суми кредиту з позикового рахунку на свій розрахунковий рахунок і про перерахування кредитних коштів за їх призначенням. Співробітник сектору супроводження кредитів повинен запросити цільове використання даного перерахування у вигляді копій рахунків-фактур або договорів, після чого візує дані платіжні доручення і передає письмове розпорядження бухгалтерії про перерахування коштів з кредитного на розрахунковий рахунок позичальника.

Супроводження кредиту можна виділити на три напрями:

I напрям - контроль за своєчасною виплатою відсотків і погашенням основного боргу (покладається на сектор супроводження кредитів);

II напрям - моніторинг інвестиційного проекту, який включає аналіз грошових потоків підприємства і аналіз фінансового результату реалізації проекту та повинен здійснюватися щоквартально на основі наданих бухгалтерських та фінансових звітів позичальником (покладається на сектор інвестиційного кредитування);

III напрям - контроль за наявністю, схоронністю і ліквідністю забезпечення, яке передається під заставу, який повинен здійснюватися раз на місяць або

щоквартально, в залежності від характеру застави (покладається на сектор супроводу кредитів або залучаються співробітники відділення).

IV. Висновки. І нарешті, ми вважаємо, що при виконанні сформульованих нами пропозицій і рекомендацій щодо розвитку аналітичного забезпечення банківського інвестиційного кредитування, а також, в разі здійснення заходів, які направлені на удосконалення організаційної структури сторін-учасників процесу інвестиційного кредитування задачі щодо нарощування, диверсифікації кредитного портфеля, збільшення відсоткових прибутків та розвитку виробничого процесу будуть реалізовані.

Література

1. *Галасюк В.В., Галасюк В.В.* Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників // Вісник НБУ. – 2001. – №9 (№5). – С. 54-56.
2. *Лагутін В.Д.* Кредитування: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Знання, 2004. – 215с.
3. *Положення Національного банку України „Про кредитування” №246* від 28.09.95р. зі змінами та доповненнями, внесеними постановами Правління Національного банку України (від 22.04.1996р. №97 до 07.05.2001№186).
4. *Порядок* про надання кредитів в АБ ”АЖІО” юридичним та фізичним особам / від 23.12.2004р.